

Adwokat stały w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa

W związku ze sprawiedliwością proceduralną została dostrzeżona przez hierarchów Kościoła potrzeba ustanawiania w trybunałach obrońcy stałego. Zaistnienie urzędu stałego adwokata, jego rola i podejmowane działania miały znacząco wpłynąć na przebieg procesu oraz zwiększenie gwarancji, jakie prawo przyznaje wiernym.

Urząd adwokata stałego ma istotne znaczenie dla realizacji prawa do obrony, które jest priorytetowym aspektem w procesie, przysługującym każdemu ze względu na jego prawa przyrodzone¹. Urząd ten może pełnić zarówno osoba duchowna, jak i osoba świecka, odpowiednio przygotowana do tej funkcji, zgodnie z obowiązującym prawem².

W poniższym wywodzie zostanie poddany analizie urząd adwokata stałego, a także problemy związane z nierzetelnym poradnictwem prawnym w zakresie dotyczącym problematyki nieważności małżeństwa kościelnego.

1. Zasadność powołania adwokata stałego w Trybunale

Prawodawca, ustanawiając urząd adwokata stałego, kierował się kilkoma istotnymi motywami. Jednym z nich było obniżenie kosztów

SONIA NAJGEBAUER – mgr-lic. prawa kanonicznego. Studiowała prawo kanoniczne na Uniwersytecie Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz prawo na Uniwersytecie Warszawskim; przygotowuje pracę doktorską z zakresu prawa kanonicznego procesowego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół prawa małżeńskiego. Obecnie Obrońca Węzła Małżeńskiego i Rzecznik Sprawiedliwości przy Sądzie Metropolitalnym w Częstochowie.

¹ G. LESZCZYŃSKI, *Gwarancje prawa do obrony w świetle instrukcji „Dignitas con nubii”*, w: „Ius Matrimoniale” (IM), 13/19 (2008), 111-123; TENZE, *Prawo do obrony w przemówieniach Jana Pawła II do Roty Rzymskiej*, IM, 13/19 (2008), 99-110.

² KODEKS PRAWA KANONICZNEGO (KPK), kan. 1483, Poznań 1984.

procesu, aby każdy wierny, zwłaszcza nieposiadający wystarczających środków materialnych, nie był pozbawiony prawa do obrony lub by to prawo nie zostało naruszone³. Zwracanie się przez wiernych o pomoc do adwokatów stałych, jako ustanowionych przy sądzie i otrzymujących wynagrodzenie od tegoż sądu, jest związane przede wszystkim z minimalizacją kosztów procesowych. Korzystanie z pomocy obrońcy stałego nie jest jednak wyłącznie zarezerwowane dla osób najuboższych. Nie ma bowiem potrzeby udowadniania przez osoby zainteresowane przed sądem kościelnym ciężkiej sytuacji materialnej wówczas, gdy pragną one pozyskać fachową pomoc prawną, ale też pokryć koszty adwokata stałego⁴. Motywem ustanowienia urzędu obrońcy stałego przy trybunałach kościelnych nie jest wyłącznie zapewnienie realizacji prawa do obrony najuboższym, ale równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości i do obrony dla wszystkich wiernych, bez dyskryminującego podziału – jest to bardzo ważny aspekt, gdy chociażby w przekonaniu zainteresowanego brak jest możliwości pozyskania pomocy innej, kompetentnej osoby. Tym samym podkreślona została równość wszystkich osób, która głoszona jest przez Kościół. Każdy, kto zechce skorzystać z pomocy adwokata stałego, powinien mieć taką pomoc przyznaną⁵. Dowodzenie sytuacji materialnej strony, która pragnie skorzystać z bezpłatnej pomocy prawnej lub prosić o ewentualne obniżenie kosztów procesu odbywa się na zasadzie przedłożenia prośby wraz z dokumentem poświadczającym sytuację materialną, jak np. poświadczenie o dochodzie z Urzędu Skarbowego, zaświadczenie o dochodzie od pracodawcy, poświadczenie z MOPS-u itp. Ponadto strona może przedstawić opinię proboszcza parafii, na terenie której zamieszkuje i który zna trudną sytuację osoby ubiegającej się o obniżenie kosztów procesu⁶.

Wśród wiernych istnieje potrzeba pomocy i rady ze strony osoby związanej ze strukturą kościelną, która darzona jest zaufaniem i szacunkiem. Część wiernych przekonana jest, że to urzędnicy kościelni są w stanie zapewnić najwyższy standard postępowania, nie tylko ze względu na wysokie kwalifikacje związane z procesowym prawem ka-

³ KPK, kan. 1481 §1.

⁴ PAPIESKA RADA DS. TEKSTÓW PRAWNYCH, *Instrukcja „Diganitas connubii”*, którą należy zachować w sądach diecezjalnych i międzydiecezjalnych w prowadzeniu spraw o nieważność małżeństwa (DC), art. 308, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, 1595.

⁵ KPK, kan. 1490; DC, art. 113 §3.

⁶ DC, art. 305, 306, 1, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1594.

nonicznym, ale również ze względu na niezwykle istotne spojrzenie na człowieka jako bytu dążącego do zbawienia. Pracownicy trybunałów mają status osób, którym można powierzyć najbardziej delikatne i intymne sprawy związane z małżeństwem wiernych, a problemy przed nimi ujawnione zostaną zachowane w tajemnicy i rozpoznane ze szczególnym zrozumieniem. Wierni chętnie współpracują z pracownikami sądów kościelnych, co jest kolejnym motywem ustanowienia adwokata stałego, urzędującego przy trybunale. Poczucie zaufania i bezpieczeństwa wiernych w stosunku do struktur kościelnych nie może w żaden sposób zostać zachwiane i nie jest dopuszczalne, aby doznało jakiegokolwiek nawet najdrobniejszego uszczerbku⁷.

Powszechnie przyjmuje się, że osoby duchowne oraz osoby świeckie współpracujące bądź zatrudnione w strukturach kościelnych mogą poszczycić się wysokimi kwalifikacjami w ramach funkcji, jakie pełnią. Kościół w sposób drobiazgowy dba, aby pracownicy kościelnego wymiaru sprawiedliwości uzyskali najlepsze wykształcenie i zdobyli profesjonalne doświadczenie. W wiernych Kościoła mocno zakorzeniło się przeświadczenie o zapewnieniu przez władze kościelne pełnej fachowości, zarówno poradnictwa prawnego, jak i przeprowadzonego postępowania o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Gdy wierni potrzebują skorzystać z pomocy adwokata stałego pełniącego urząd przy trybunale kościelnym, uważając, że tylko on w pełni fachowo może poprowadzić ich przez tak ciężki pod względem prawnym i psychologicznym proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa, bądź z przyczyn materialnych nie mogą w inny sposób zapewnić sobie pomocy prawnej, nie można odbierać im tego uprawnienia⁸.

2. Problem niefachowości i nierzetelności osób oferujących pomoc adwokata w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa

Większość wiernych pragnących uregulować swoją sytuację małżeńską poszukuje osób, które mogłyby im pomóc w sporządzeniu skargi oraz w przygotowaniu do procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa, co powoduje, że coraz liczniej pojawiają się oferty takiej pomocy. Pomoc taka oferowana jest zarówno przez absolwentów pra-

⁷ Tamże, art. 101, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1536-1537.

⁸ Tamże, art. 307, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1595.

wa kanonicznego, jak i absolwentów wydziałów prawa, nieprzewidujących w programach studiów nawet jednego przedmiotu związanego z tematyką kanonistyczną, nie mówiąc już o tematyce czysto teologicznej czy psychologicznej, uwzględniając jedynie zakres etyki, głównie jako zagadnienia przedmiotów fakultatywnych. Pewne jest, że dyplom wydziału prawa bez realizacji programu przedmiotów kanonistyki, bądź wyłącznie z minimalnym zapoznaniem się z prawem kanonicznym, nie jest wystarczający, aby udzielać jakichkolwiek porad z zakresu prawa kanonicznego, zwłaszcza procesowego, dotyczącego spraw o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Brak praktyki podjętej w trybunałach całkowicie uniemożliwia poprawną orientację w odmiennej od cywilnej czy karnej procedurze procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa w prawie świeckim. Nie wspominając w tym momencie o samej istocie przeprowadzanego procesu. Większość porad udzielanych przez prawników niezwiązanych z prawem kanonicznym jest niestety udzielanych niefachowo⁹.

Skargi o stwierdzenie nieważności małżeństwa sporządzane przez osoby niebędące absolwentami wydziałów kanonistycznych są nierzadko błędnie uzasadniane, nie dając możliwości przyjęcia skargi przez sąd, bądź uniemożliwiając wydanie wyroku stwierdzającego nieważność, nawet gdy zaistniały ku temu przesłanki. Niezapoznanie interesanta z podstawowymi zagadnieniami kanonicznego prawa małżeńskiego skutkuje absurdalnymi roszczeniami kierowanymi pod adresem sądów kościelnych, w tym sędziów i obrońców węzła małżeńskiego. Często osoby uzyskujące rozwód przed sądem cywilnym traktują uzyskanie stwierdzenia nieważności małżeństwa jako „automatyzm”, kolejny krok, logiczne następstwo rozwodu. Jest to spowodowane brakiem znajomości pewnych zagadnień merytorycznych, istotnych dla instytucji małżeństwa kanonicznego oraz błędnego przekonania o istnieniu ścisłej więzi między wyrokami sądów świeckich i kościelnych. Uproszczenie przy zawieraniu związku małżeńskiego, na jakie pozwoliło zawarcie konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, dotyczące małżeństw konkordatowych, nie rzutuje w żaden sposób na stosunki sądu cywilnego przy orzekaniu rozwodu z sądem kościelnym przy stwierdzeniu nieważności małżeństwa. Z reguły każdy z tych procesów charakteryzuje się odrębną podstawą do orzekania w konkret-

⁹ R. SOBAŃSKI, *Udział adwokata w procesie o nieważność małżeństwa*, IM 2 (1997), 139-141.

nej sprawie. Osoby niezajmujące się zawodowo prawem kanonicznym mogą nazbyt wysoko wycenić sporządzane skargi i pomoc prawną w tym zakresie, mimo braków kompetencyjnych zapewniając o pozytywnym załatwieniu sprawy, co jednak nie może zostać w rzeczywistości zagwarantowane (może bowiem dojść do sytuacji, kiedy skład sędziowski uzna, że w danym przypadku nie udowodniono nieważności danego małżeństwa z przedstawionych tytułów). W następstwie tego wśród wiernych gruntuje się fałszywe przekonanie o ogromnych kosztach, jakie muszą zostać poniesione w związku z procesem. Urząd adwokata stałego daje gwarancję fachowo uzasadnionej skargi, a w przypadku, gdy nie będzie możliwości uzyskania stwierdzenia nieważności małżeństwa, adwokat ten nie będzie podejmował działań, które mają na celu wyłącznie wyłudzenie pieniędzy¹⁰. Błędne uzasadnianie skarg jest spowodowane zwykłą niekompetencją i niezrozumieniem, na czym polega istota małżeństwa sakramentalnego oraz specyfika wymiaru sprawiedliwości w Kościele.

Głównym celem realizowanym w procesie kościelnym jest zbawienie dusz oraz ochrona i promocja rzeczywistości sakramentalnej małżeństwa, która jest łaską, a także środkiem uświęcania się małżonków. W sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa nie chodzi o rozwiązywanie konfliktów, które nagromadziły się między małżonkami, mimo że pomoc w uświadomieniu sobie źródła problemów jest jak najbardziej potrzebna. Nieważność małżeństwa może być orzeczona wyłącznie wówczas, gdy wystąpiły przesłanki przewidziane przez prawo kanoniczne. Najważniejsze jest to, że przyczyna nieważności małżeństwa pojawia się przed zawarciem małżeństwa, nie zaś – jak w przypadku większości rozwodów – wyłącznie w jego trakcie. Orzeczenie nieważności ma charakter wyłącznie deklaracyjny, nie natomiast konstytutywny. Decyzja taka jest równoznaczna z dojściem do prawdy obiektywnej i uzyskaniem pewności moralnej, koniecznej do wydania takiego wyroku przez sędziego¹¹. Stwierdzenie nieważności małżeństwa ma odmienne źródło oraz skutek. Małżeństwo bowiem takie uznaje się za niezaistniałe, nie ma statusu małżeństwa istniejącego i rozłączonego. Sprawy z zakresu nieważności małżeństwa nie nabierają również mocy rzeczy osądzonej.

¹⁰ A.G. MIZIŃSKI, *Status prawny adwokata w Kościele łacińskim*, Lublin 2011, 222-228.

¹¹ Z. GROCHOLEWSKI, *Specyfika wymiaru sprawiedliwości w Kościele*, „Kroniki Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie” 4 (1998), 53-55.

Osoby, które nie opanowały zagadnień kanonistycznych często traktują swoją funkcję adwokata w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa przez pryzmat postępowań w sądach państwowych, w których głównym celem jest wygrana bronionej strony, pomijając szacunek dla sakramentu małżeństwa oraz prawa Bożego¹². obrońca stały ma być jednak gwarantem poprawnie przeprowadzonych czynności na poszczególnych etapach postępowania. Jest on osobą najbardziej kompetentną; nie można bowiem profesjonalnie pełnić funkcji obrońcy, jeżeli nie zostanie opanowana materia z zakresu prawa kanonicznego, teologii i etyki. Osoby pełniące funkcje adwokata stałego z pewnością posiadają odpowiednią wiedzę ze wszystkich tych dziedzin, dlatego są one najodpowiedniejsze do zagwarantowania rzetelności procesu i realizowanych zadań w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Aspekt teologiczny, mimo że bardzo ważny, jest bagatelizowany, bez niego natomiast nie można mówić o pełnowymiarowym rozumieniu istoty małżeństwa sakramentalnego. Nie można również zapominać o etyce zawodowej, która dla kanonistów ma nieco inny charakter. Jest to nie tylko pewien kodeks zasad, których należy przestrzegać w związku z pełnieniem funkcji, ale także jest to wzięcie na siebie odpowiedzialności za wiernych Kościoła, za przyszły rozwój całej wspólnoty tego Kościoła oraz za zbawienie dusz. Wierni, których dotknie zwątpienie w kościelny wymiar sprawiedliwości i w sens małżeństwa sakramentalnego, mogą zostać utrwaleni w przekonaniu, że życie w związku cywilnym czy konkubinacie jest ich jedyną szansą na normalne ułożenie sobie życia. Związek niesakramentalny jest jednak niedopuszczalny przez naukę Kościoła i powoduje życie w ciągłym grzechu. Odpowiedzialność moralna obrońcy stałego jest więc nieporównywalnie większa niż adwokata w procesach przed sądami państwowymi¹³.

Bardzo ważnym zagadnieniem, na które trzeba zwrócić uwagę, jest fałszywe powoływanie się na znajomość prawa kanonicznego oraz posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez osoby niemające nic wspólnego ze środowiskiem kanonistycznym. Należy precyzyjnie weryfikować kompetencje, które posiada osoba zachęcająca do powierzenia mu swojej sprawy i rzekomej obrony w trybunale kościelnym. W przypadku

¹² T. ROZKRUT, *Adwokat i pełnomocnik procesowy w procesie kościelnym*, „Polonia Sacra” 4 (2000) 7/51, 287.

¹³ W. GÓRALSKI, *Natura procesów o nieważność małżeństwa oraz zadania trybunału w ich prowadzeniu. Papiież Jan Paweł II do Roty Rzymskiej 22 I 1996 r.*, IM 2 (1997), 87-93.

skorzystania z pomocy adwokata stałego, pełniącego swój urząd przy trybunale, nie jest konieczne jakiegokolwiek weryfikowanie uprawnień do pełnienia funkcji obrońcy w sądzie kościelnym.

3. Realizacja zadań zleconych przez stronę procesową

Wszelkie zadania zlecone przez stronę adwokatowi stałemu są realizowane z największą precyzją i profesjonalizmem. Obrońca stały wykonuje swoje funkcje na kilku etapach: przedprocesowym, procesowym, a także – w razie konieczności – po zakończeniu instancji. Na każdym z tych etapów dokonuje innych czynności, jak sporządzenie pozwu, złożenie pozwu, gromadzenie i dostarczanie dowodów, m.in. dokumentów, przedstawianie odpowiednich świadków, dbałość o stawienie świadków, o terminowe rozpatrzenie sprawy i wydanie wyroku, informowanie stron o podejmowanych czynnościach procesowych, ich prawach i obowiązkach z nimi związanych¹⁴. Jednak przez cały czas, przez wszystkie te czynności, przeplata się jedno zadanie: dbałość o zapewnienie wiernemu wsparcia prawnego, duchowego, także w zakresie psychologicznym. Wierni wskazują bowiem na wiele wątpliwości, które są naturalnym wynikiem zaburzonego poczucia świętości małżeństwa.

Przy korzystaniu z pomocy adwokata stałego podczas procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa możemy mieć pewność, że wszystkie zadania zostaną zrealizowane; niedopuszczalne są jakiegokolwiek zaniedbania. Kościół ustanawiając urząd obrońcy stałego daje wszystkim gwarancję pełnej, profesjonalnej i ewentualnie bezpłatnej opieki oraz ochrony fundamentalnych praw wiernych¹⁵.

Efektywność pracy adwokata w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa należy postrzegać w nieco odmienny sposób niż efektywność adwokata będącego obrońcą przed sądami świeckimi, której wyznacznikiem jest wygranie sprawy zgodnie z roszczeniem klienta. W przypadku procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa efektywność adwokata przedstawia się przede wszystkim w poprawności sporządzonej skargi oraz zgromadzeniu wszelkich dokumentów i innych dowodów, mogących mieć wpływ na orzeczenie nieważności da-

¹⁴ TENŻE, *Rola adwokata w kościelnych procesach małżeńskich w świetle KPK z 1983 roku oraz instrukcji „Dignitas connubii”*, „Prawo Kanoniczne” 49 (2006) 3-4, 43-47.

¹⁵ A.G. MIZIŃSKI, *Status prawny adwokata w Kościele łacińskim*, 150-155.

nego małżeństwa. Poprawność merytoryczna skargi, o ile jest zgodna z rzeczywistym stanem (tj. rzeczywiście istnieją przesłanki wskazujące, że małżeństwo jest nieważne), oraz spełnienie wymogów formalnych skutkuje oczekiwanym, pozytywnym dla klienta orzeczeniem, popartym uzyskaną pewnością moralną składu orzekającego. Każdy wierny, który w określonej sytuacji życiowej podda w wątpliwość, czy jego małżeństwo jest ważne, ma prawo skorzystać z profesjonalnej porady oraz pomocy prawnej w celu wyjaśnienia wątpliwości związanych z małżeństwem. Adwokat stały urzędujący w trybunale będzie wówczas najodpowiedniejszą osobą, która profesjonalnie, z cierpliwością, bez zbędnej zwłoki oraz bezpłatnie, co jest bardzo ważnym aspektem dla wielu osób, udzieli wszelkich rad i wskazówek dotyczących przesłanek przemawiających za nieważnością małżeństwa.

4. Praca i służba

Większość adwokatów traktuje wykonywanie zadań adwokata jak zwykłą pracę, która musi zostać wykonana, nie zważając na konsekwencje. Zlecenie bowiem jest wówczas najważniejsze i konieczne jest zrealizowanie go w taki sposób oraz z takim efektem, jak jest to oczekiwane przez zleceniodawcę. Adwokat stały przyjmujący zlecenie nie może natomiast realizować każdej procesowej „zachcianki” klienta. W przypadku stwierdzenia nieważności małżeństwa byłoby to nieprofesjonalne i niemoralne, nie mające nic wspólnego z nauką Kościoła. Ponadto taki stosunek do sprawy uwłaczałby urzędowi, jaki pełni adwokat pełniący funkcje przy trybunale.

Biorąc pod uwagę wszystkie kwestie, jakie zostały przedstawione powyżej, należy uznać, że adwokat stały nie wykonuje wyłącznie pracy, za którą otrzymuje wynagrodzenie, a pełni pewnego rodzaju służbę. Realizuje zamysł ustawodawcy zawarty w przepisach prawa, przejawiający prawo Boże i dążenie do zbawienia dusz jako najważniejsze powołanie Kościoła.

Przesłanek przemawiających za twierdzeniem, że obrońca stały pełni służbę, należy upatrywać w ochronie, obronie wiernych i dążeniu do prawdy. Również konieczne jest przywołanie aspektu wynagrodzenia, które adwokat stały otrzymuje od trybunału. Każdy bowiem, dla kogo kwestie finansowe nie są priorytetem, w związku z wykonywaniem powierzonych zadań pełni właśnie ową służbę. Pełnienie urzędu adwo-

kata stałego może być bardzo rozwijające i kształtujące dla młodych praktyków, absolwentów wydziałów prawa kanonicznego oraz seminarzystów, którzy zostaną skierowani do pracy w trybunale. Ze względu na nieprzystający charakter urzędu aspekt ekonomiczny młodzi praktycy mogą w pełni spełniać się zawodowo, upatrując w pracy wyjątkowego elementu niesienia pomocy, pozyskując przy tym niezbędne w przyszłej praktyce umiejętności. Aspekt ekonomiczny przez niektórych absolwentów, a przyszłych adwokatów, będzie postrzegany jednak w odmienny sposób, a praca jako nieatrakcyjna i mało satysfakcjonująca. Jednakże, zważywszy na charakter prawa kanonicznego oraz specyfikę procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa, wydaje się bardzo przydatne, aby prawnik – kanonista, adwokat, posiadał w swoim dorobku praktykę, doświadczenie związane z pracą adwokata stałego, która umożliwi bezcenne zapoznanie się z procedurą, dokumentacją, aktami spraw, specyfiką pracy z klientem, obwarowanej profesjonalnymi radami i pomocą ze strony pracowników sądu, niezbędną w samodzielnej pracy prawnika¹⁶.

5. Krytyka urzędu i ocena działalności, skuteczności oraz fachowości adwokata stałego

Podnoszona jest krytyka związana z kanonem 1490 KPK¹⁷ i sprawowaniem urzędu adwokata stałego. Niektórzy uważają, że kanon 1490 jest skierowany przeciwko adwokatom prywatnym i oddziałuje niekorzystnie na ich interesy, preferując adwokatów stałych urzędujących przy trybunałach kościelnych. Podnosi się również kwestię, że adwokat stały jako pracownik sądu nie jest w stanie zachować swojej autonomii i obiektywnie oceniać powierzonych mu spraw¹⁸. Adwokat stały w żaden sposób nie działa niekorzystnie na interesy adwokatów prywatnych. Jest on jedynie gwarantem ochrony praw wiernych, którzy nie skorzystaliby z pomocy adwokata prywatnego, przykładowo z przyczyn fi-

¹⁶ R. SOBAŃSKI, *Udział adwokata w procesie o nieważność małżeństwa*, 136-137.

¹⁷ KPK, kan. 1490: „W każdym trybunale - jeśli to możliwe – należy ustanowić stałych obrońców, otrzymujących wynagrodzenie od samego trybunału, którzy pełniliby zadania adwokata lub pełnomocnika, przede wszystkim w sprawach małżeńskich, dla stron, które chciałyby ich wybrać”.

¹⁸ A.G. MIZIŃSKI, *Weryfikacja racji ustanowienia urzędu obrońcy*, „Prawo, Administracja, Kościół”, 3/14 (2003), 74.

nansowych. Jednakże część wiernych, utożsamiając obrońców stałych z państwowymi adwokatami z urzędu, nie skorzysta z możliwości pomocy adwokata stałego, ale adwokata prywatnego. Urząd, o którym mowa w kanonie 1490, jest urzędem, który może dopełnić funkcjonowanie kościelnego wymiaru sprawiedliwości. Pełni on bardzo ważną funkcję, realizując prawo wiernych do obrony i ochrony praw. W interesie każdej z diecezji jest zapewnienie takiej ochrony wiernym swojej wspólnoty. W sądach kościelnych jest praktykowane, aby dostępna była lista adwokatów zatwierdzonych zgodnie z prawem przy danym sądzie. Wówczas to zatwierdzeni adwokaci powinni być gwarantem ochrony praw wiernych do bezpłatnej pomocy prawnej¹⁹. Jeżeli chodzi o zarzut niebezpieczeństwa braku autonomii adwokata stałego należy odnieść się nie do treści, a praktyki w trybunałach kościelnych²⁰. Bowiem odpowiednio aplikowane kanony i przestrzegane zasady prawa oraz zasady moralne pozwalają na całkowitą eliminację zagrożenia.

Działalność oraz fachowość adwokata stałego należy ocenić pozytywnie. Zarówno zdobyte wykształcenie osób sprawujących posługę, jak i ich kodeks moralny, nie mogą podlegać jakiegokolwiek krytyce. Wypełnianie terminowo zadań i bez zbędnej zwłoki jest bardzo ważne ze względu na sytuację osobistą, w jakiej znajduje się większość wiernych ubiegających się o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Skargi uzasadniane są profesjonalnie, zgodnie z normami i doktryną Kościoła. W przypadku adwokata stałego nie występuje niebezpieczeństwo żądania wygórowanego wynagrodzenia.

Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami ciężko jest mówić o skuteczności działań adwokata stałego. Nie jest bowiem celem w procesie wygranie sporu, a dojście do prawdy obiektywnej. Jeżeli natomiast będziemy brać pod uwagę te sprawy, w których stwierdzenie nieważności małżeństwa powinno zostać orzeczone, skuteczność obrońcy stałego będzie z pewnością wysoka. Adwokat stały nie jest jednak w stanie przedstawić każdej sprawy w taki sposób, aby sędzia uzyskał pewność moralną co do nieważności małżeństwa, przy zasadności wniosku, jeżeli brak jest woli współpracy ze strony świadków lub samych małżonków.

¹⁹ DC, art.112, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1539-1540; tamże, art. 307, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, 1595.

²⁰ A.G. MIZIŃSKI, *Instytucja obrońcy stałego w KPK z 1983 roku*, „Roczniki Nauk Prawnych” 14 (2004) 2, 189.

Zakończenie

Każdy wierny ma prawo do ochrony swoich praw przyznanych przez Kościół katolicki oraz wypływających z prawa naturalnego. Zapewnienie dostępności pomocy ze strony kompetentnych obrońców stałych miałyby z pewnością pozytywny wpływ na przebieg procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa. W wypadkach, gdzie wierni wykazują potrzebę korzystania z pomocy adwokata stałego, jeżeli dana diecezja dysponuje odpowiednim zasobem personalnym oraz materialnym, wskazane byłoby, aby urzędował on przy Sądzie kościelnym. Należy popierać powoływanie do pełnienia służby adwokatów stałych i przyglądać się stopniowemu rozwojowi tego urzędu również w Polsce. Krytyka urzędu nie dotyczy bowiem samej redakcji kanonu 1490 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku.

Stable Advocate in a Process of the Nullity of Marriage Summary

Since the position of the stable advocate has been established, various have been used to identify the person of the lawyer who becoming settled by the court and is rewarded by the same court. Regardless of the nomenclature, what has been marked differently, was exactly the same office and the same tasks and functions were determined for it. The need of the existence of stable advocate has been recognized. The role of the stable advocate is to be support for the process party and to guarantee the right to defense. The right to defense is entitled to everyone by his natural rights. The issue of existing and importance of this role should be considered on multiple levels. Implementation of tasks and effectiveness is subject to both, the positive evaluation and criticism. The attention should be paid to the problem of a possible unprofessional approach of the people who offer help with the processes concerning marriage cancellation.

Słowa kluczowe adwokat, adwokat stały, proces – proces nieważność, małżeństwo, procedura, prawo, obrona, obrońca, Kościół, prawnik, skarga.

Keywords: lawyer, stable advocate, proces, nullity, marriage, procedurę, law, defense, defender, Church, lawyer, complaint.

Bibliografia

1. Źródła

Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych, *Instrukcja „Dignitas connubii”, którą należy zachować w sądach diecezjalnych i międzydiecezjalnych w prowadzeniu spraw o nieważność małżeństwa*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, 1497-1596.
Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1984.

2. Opracowania

Góralski W., *Natura procesów o nieważność małżeństwa oraz zadania trybunału w ich prowadzeniu. Papież Jan Paweł II do Roty Rzymskiej 22 I 1996 r.*, „Ius Matrimoniale” 2 (1997), 87-93.

Góralski W., *Rola adwokata w kościelnych procesach małżeńskich w świetle KPK z 1983 roku oraz instrukcji „Dignitas connubii”*, „Prawo Kanoniczne” 49 (2006) 3-4, 35-50.

Grocholewski Z., *Specyfika wymiaru sprawiedliwości w Kościele*, „Kroniki Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie” 4 (1998), 53-55.

Leszczyński G., *Gwarancje prawa do obrony w świetle instrukcji „Dignitas connubii”*, „Ius Matrimoniale” 13/19 (2008), 111-123.

Leszczyński G., *Prawo do obrony w przemówieniach Jana Pawła II do Roty Rzymskiej*, „Ius Matrimoniale” 13/19 (2008), 99-110.

Miziński A.G., *Instytucja obrońcy stałego w KPK z 1983 roku*, „Roczniki Nauk Prawnych” 14 (2004) 2, 161-190.

Miziński A.G., *Status prawny adwokata w Kościele łacińskim*, Lublin 2011.

Miziński A.G., *Weryfikacja racji ustanowienia urzędu obrońcy*, „Prawo, Administracja, Kościół”, 3/14 (2003), 63-80.

Rozkrut T., *Adwokat i pełnomocnik procesowy w procesie kościelnym*, „Polonia Sacra” 4 (2000) 7/51, 275-288.

Sobański R., *Udział adwokata w procesie o nieważność małżeństwa*, „Ius Matrimoniale” 2 (1997), 125-144.